

ВІСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ В БЕРЛІНІ

Berlin C 2, Breite Straße 36, Aufgang 5, Telefon: E 1 Berolina 1214

Виходять щомісячно під редакцією д-ра Зенона Кузелі.

Річник У. № 3 (31)

Берлін, дня 25 травня 1937.

ПРОФ. РІХТГОФЕН ПРО ДОІСТОРИЧНІ ДОСЛІДИ СХІДНО-УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.

(ВУНІ) Дня 7-го травня ц.р. виголосив проф. кенігсберського університету др. Б. фон Ріхтгофен у серії публичних викладів Українського Наукового Інституту в Берліні на берлінському Університеті дуже цікавий та цінний доклад про стан доісторичних дослідів на східно-українських землях, навіязуючи до свого давнішого викладу про доісторичні дослідів та студії західно-українських земель, що свого часу появився друком і звернув на себе увагу фахових дослідників як перший в німецькій мові змістовний, критичний огляд усіх питань звязаних з доісторією західно-української території.

Новий доклад проф. Ріхтгофена показав, що заінтересовання прелегента доісторичними дослідями наших земель не було випадкове або проминакче, а належить в обсяг його сталих, улюблених студій, в яких він виявляється незвичайно добре ознайомленим спеціалістом, що старається прояснити і поглибити знання про наше давнє минуле не тільки ради самої науки, але й з прихильности та приязни до українського народу.

Проф. Ріхтгофен вважає українців автохтонами на власних землях, що в своїй північній частині були разом і славянською прабатьківщиною, й то-

му розглядає доісторію України у звязку з українською культурою, підкреслюючи її характеристичні прикмети й цінности й розкриваючи, де можна, чужі наслоєння й посвоячення.

Проф.Ріхтгофен не обмежується на саму характеристику доісторичної культури українських земель, але старається всюди дослідити і ствердити її расово-національний підклад і вяснити на основі не раз дрібних познач і слідів генетичний і історичний звязок із ріжними типами і проявами культури на Українських Землях й її творцями або носіями.

Останній доклад проф.Ріхтгофена, ілюстрований малодоступними й добре підібраними світляними образами, обертався найбільше коло цих питань і дав стільки в-цілості важного матеріялу, що з нетерпеливістю треба ждати на те, коли він знову появиться окремою більшою публікацією. А поки що численно зібрана в університетській авлі аудиторія мала в Берліні по раз перший нагоду з авторитетних уст почути історію Українських Земель від ледової епохи аж до княжих часів і зрозуміти минуле і заслуги цього ще мало знаного і ціненого українського народу, що, як кілька разів підкреслив проф.Ріхтгофен, "вже від найдавніших передісторичних часів був заборолом ("Прелльбок") Європи проти східних наступів."

З.Кузеля.

СХІДНОАЗІЙСЬКА УКРАЇНСЬКА КОЛЬОНІЗАЦІЯ.

(Із викладів Д-ра З.Кузелі в Укр.Наук.Інституті)

(ВУНІ) Події, що підготовляються на наших очах на так званому Далекому Сході, мають для нас незвичайно велике значіння, бо дотикають нас не лише посередньо у великому масштабі світової політики, але й цілком безпосередньо у звязку з кольоніяльною експанзією нашого народу, що довгим, майже нерозривним шнуром обхопив північну границю середньоазійських держав, а з окрема границі Афганістану, Тибету, Монголії, Манджурії і Кореї. Ще до недавна ніхто і не думав про те, що наша кольонізація на Схід прибере такі великі розміри і поставить нас у безпосередній контакт з китайським і японським світом: на неї не звертали великої уваги й трактували її як підрядне економічне явище, як звичайне "малюм нецессаріум", що звязувалося зпроти з негативним вислідом

Та це все не спиноло кольтонізаційного походу східноукраїнського селянина на далеку Сибір, на нові землі, на нову "Зелену" чи "Сіру" Україну, що на протязі одної генерації, без допомоги своїх і чужих, а власної активності, захопила, починаючи від невеличких островів, величезні земельні простори, майже вдвоє більші, як нормальний простір суцільної національної території й згуртувала понад 3 мільйони української людности. І так цілком нагло і несподівано виросло перед нами питання українських кольтоніальних та тимсамим і дуже актуальне питання української кольтоніальної політики, що ще більше актуалізується розвитком подій на далекому Сході, де нам прийдеться відіграти важну роль.

Та поки займатися політичним боком цього, може в нас ще й недоцінюваною проблемою, треба перш усього познайомитися із історією й сучасним станом нашої азійської кольтонізації. Український народ виявляє, як знаємо, здавен-давна чималий кольтонізаторський хист, який не тільки уможливив йому кількома наворотами наново залкднити втрачені під політичним напором південні та південно-східні землі своєї етнографічної території, але й поширити її значно на схід і південний схід. Протягом XIX-го століття він заселив чорноморські і озівські степи враз з Підкавказзям, а в другій половині XIX-го століття, коли по знесенні кріпацтва в 1861 була змога свобіднішого переселення, також значні частини Поволжжя аж до Уралу, де тепер проживає вже мало що не мільйон Українців. З кінцем 80-х років українська кольтонізація зачинає проникати до Азії й скріплюється з початком 90-х рр., коли за почином генерала Унтербергера, губернатора Приморського краю (1888-97), сам уряд російський зачав стягати туди українців, даючи їм безплатний доїзд та земельні наділи.

Коли з половини 90-их років збудовано сибірську залізницю, число емігрантів зросло ще більше і дійшло перед війною до 2.000.000, випираючи чисельно і процентово російську еміграцію. Пересічно вивандрувало з України річно спершу 40-50.000 осіб, потім після столипінської рільної реформи (1906-1910) 200-205.000, а в 1909 році навіть 290.000, цебто 68 % природного приросту України. І так на загальну суму 1,078,000 переселенців в Азії було з України в рр. 1890-1900 366.448, або 34 %; у 1901-1910 роках на 2,257.000 було Українців 1.197.463 або 53 %, а у 1911-1914 на 696.000 було Українців 410.688 або 60 %. На сам Далекий Схід переселилося за роки 1883-1928 кругло 510,000 переселенців з України, головно з Лівобережжя, що взагалі за весь час виявило найбільшу кольтонізаторську активність так, що нпр. в роках 1891-1900 самі тільки Чернигівці, Полтавці і Харківці дали $\frac{3}{4}$ усіх переселенців з України, випереджуючи не лише числом, але й кольтонізаційною справністю не тільки степову людність, але й вправних хліборобів із перенаселеного Правобережжя. Цей великий кольтонізаційний рух видно теж і з офіційних статистичних дат, що тільки приблизно відповідають дійсности: і так коли статистика із 1897-го року виказує 312.000 Українців в Азії, статистика з 1913 р. без Далеко-Східного Краю 612.442 душ, то остання статистика з 1926 року подає вже по другому боці Уралу, в Азії, 2.138.000 душ. У порівнанні з 1897-им роком число Українців в Азії збільшилося із 1,6 % усіх Українців, що жили в Російській Імперії, на 6,8 %, при чому відсоток нашого народу в Азійській частині ССРР збільшився з 3,2 % на 6,4 %.

Та в дійсности число Українців в Азії значно більше. На підставі статистики людей, що виемігрували з України за Урал, та на основі природного приросту требаб це число вже на час переводження статистики в 1926 році піднести до яких 3 мільйонів. Д-р.Олесіюк, якому завдячуємо дуже цінну працю про "Українські кольтоніальні землі", доходить навіть до числа 2 мільйонів і ще чимале, на мою думку, цілком не приблизене. Таким чином

Українці вже і чисельно стають важним, співрішальним чинником в т.зв. Російській Азії, де загалом попри місцеві племена проживає кругом 12 мільйонів населення: москалів, українців, білорусів і инш.; українці творять, як бачимо, майже 1/3 цієї людности й мають тому не менше право до сибірських областей, як т.зв. пануюча московська нація.

Та далеко важніше питання географічного розміщення тих 3 мільйонів Української людности, бо ж не все одно, чи ця людність розсіяна по великих сибірських просторах і так розпорошена, що ніде не творить одноцільного простору, чи теж навпаки скупчена в більш чи менш одноцільні національні території. І тут треба сказати, що українська колонізація, хоч не переводжена пляново, виявляє з кліматично-земельних причин доволі ясну тенденцію скупчування на означених розлогих землях сибірської Азії. Український селянин, вивандруючи до Азії, підшукував собі землю подібну природою і характером до своєї рідної й тому оминав пустинні і чисто лісові райони та поселявся у степових околицях або на лісостепі. Тим то українців майже не подибуємо ані на півночі або північному сході, ані в середньоазійських (пустинних) республіках, а зате бачимо їх у сильних скупченнях здовж залізничної сибірської лінії на льосових продовженнях нашого чорнозему аж по Іртиш, а далі на доволі родючих землях Далекого Сходу. Із трьох мільйонів українців в Азії 2/3 (67%) замешкувало Казакстан і південно-зах. Сибір, 15-20% Далекий Схід, а ледви 15% всі інші великанські простори північного, східного та середнього Сибіру. Обидва ці простори, знані під популярними назвами "Сірого" й "Зеленого Клину" виявляють не тільки більші українські скупчення, але й також цілі суцільні території з українською більшістю. На "Сірому Клині" - це м.и. велика смуга на південь від трансибірського залізничного шляху на довгій лінії від Орська через Петропавловськ аж по Славгород на Сході (в 2,000 ккм завдовжки та 100-400 ккм. завширшки, по обрахункам Доц.д-ра Кубійовича 450,000 квадратних кілометрів простору); тут українці мають релятивну більшість, а москалі йдуть щойно після козаків на третьому місці. До цього комплексу притикають на півдні, в північній Кіргізії, й у Сир-Даріївській частині Казакстану менші українські скупчення, з українською релятивною більшістю, відтинаючи разом з головною смугою середньоазійські республіки й на південь положені азійські держави від російських посілостей на Сибірі. "Сірий Клин", на який досі так мало звертали уваги, може через те грати важну роль в дальшій конфігурації сучасної Російської Держави, підтримуючи незалежницькі змагання тамошніх угнетених народів, зокрема ж створення великої козацької держави над Доном, Волгою й Каспійським Морем.

Далеко сильніше скупчення виявляє собою "ЗЕЛЕНИЙ КЛИН", цебто південна частина Далекого Сходу в басейні рік Амуру й Усурі, давніша Приморська й Амурська Область, що по обчисленням з 1926 року займає 1.400.000 квадратних кілометрів простору і 1.256.292 мешканців, із них офіційно 315.203 а в дійсності кругом 600.000 українців (48%), 205.000 москалів (16%), 166.000 корейців (13%), 125.500 козаків (10%), а крім цього 3% білорусинів і 5% китайців. Цілийже Далекий Схід, куди входить м.и. і Забайкальський Край, майже в четверо більший, але все таки має на майже 2½ мільйона людности - 612.217 тоб-то 25,43% українців. Головні українські скупчення лежать на границі Кореї й Манджурії з містом Спаське як осередком та над Амуром, в околицях Хабаровська, та на пограниччі північної Манджурії. Значний процент українців виказують теж Владивосток і Благовіщенськ. Цілий Приамурський Край, що належить тепер адміністративно до Далекого Сходу враз з Алдансько-Колімсько-Камчацьким і Забайкальським краєм, розпадається на 6 округ, з яких три, найбільше заселені, мають поважну українську більшість: Амурська (56%), Хабаровська (48%), Влади -

востоцька (46 %). Деякі частини тих округів майже чисто українські й звідси пішла теж версія, поширена деякими українцями, що побували в тих околицях, начебто українців на Зеленому Клині було поперх $1\frac{1}{2}$ мільйона або навіть 2 мільйони (всіх "руських" там усього 1,531.000 душ).

"Зелений Клин" своїм положенням, об'ємом і процентовою участю українського народу, а вкінці і більшою національною свідомістю місцевих українців, покликаний грати важну роль у політиці Далекого Сходу, на пограниччі російських і японських впливів.-

КОНСТИТУЦІЯ УССР ТА ДІЯЧІСТЬ

(ВУНІ) На таку тему виголосив перед деяким часом др. Микола Маскевич в Українському Науковому Інституті в Берліні свій соціологічний відчит. Основуючися на офіційних совітських джерелах, розібрав прелегент справу т.зв. "державности" Совітської України і визначив її властиве положення в складі ССРСР. Справами Совітської України цікавляться щораз більше не лише самі українці, але також і чужинці. Ця проблема настільки важлива, що потрібно її присвячувати як найбільшу увагу. Українська національна преса має в цьому відношенні особливо важне і відповідальне завдання. Переповідаючи далі основні думки реферату Дра Маскевича підкреслюємо той факт, що досі ще не з'явилася на українській мові ніодна друкована праця, яка б давала наукову відповідь на питання щодо ролі червоної Москви в Східній Україні в останніх роках і особливо - після нової конституції.

Запроваджена наприкінці січня б.р. в Києві "Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки" має XIII розділів, що складається з 148 артикулів. Згідно III-го розділу цієї конституції є "найвищим органом державної влади" - "Верховна Рада", що вибирається на 4 роки. Ця Рада є, мовляв, єдиним законодавчим органом Совітської України і тим чинником, що утворює Рад народніх комісарів УССР. До складу останньої належать м.ін. (за IV-им розділом конституції): 10 "союзно-республіканських" комісарів, 4 "республіканські" комісари, 8 уповноважених "загально-союзних" комісаріятів та ще кілька особливих відпоручників центральної влади в Москві, як напр. щодо: Комітету заготовель, Державної плянної комісії, Управління в справах мистецтв і т.д. "Республіканські" Комісари (для справ: 1/освіти, 2/місцевої - себто дрібної і хатньої - промисловости, 3/комунального господарства та 4/соціальної опіки) - це єдині, які користаються - за конституцією - певними правами щодо самодіяльности в рямцях УССР. "Союзно-республіканські" комісари УССР підлягають безпосередньо відповідним комісарам у Москві, а саме щодо справ: 1/харчової промисловости, 2/легкої промисловости, 3/лісової господарки, 4/земельних справ, 5/зернових і тваринницьких радгоспів, 6/фінансів, 7/внутрішньої торгівлі, 8/внутрішніх справ, 9/юстиції та 10/охорони здоров'я. В повищих галузях вирішаються всі основні справи УССР в Москві. "Загально-Союзні" комісаріяти ССРСР кермують з Москви й всіма справами УССР, що торкаються: 1/військової оборони, 2/закордонних справ, 3/зовнішньої торгівлі, 4/шляхів, 5/зв'язку, 6/водного транспорту, 7/важкої промисловости та 8/оборонної (військової) промисловости. Уповноважені цих московських комісаріятів у Києві є лише виконавцями тих наказів центральної влади ССРСР, що ґрунтуються на інтересах метрополі - червоної Москви та одностаїно діють в цілому ССРСР.

Згідно IX-го розділу конституції (арт. II4) здійснюється "вищий нагляд за точним виконанням законів усіма народніми комісаріятами... так само, як окремими службовими особами, а також громадянами УССР... як проку-

ратором ССРСР безпосередньо, так і через прокуратора УССРСР". Останній призначається (арт. II5) прокуратором ССРСР на речинець 5 років (отже поза владою УССРСР). Той самий прокуратор ССРСР у Москві призначає й особливого "молдаваського" прокуратора та обласних прокураторів у Совітській Україні і він же затверджує всіх совітсько-українських прокураторів для адміністративних округ, районів і міст (арт. II6-II7). Окремий (II8) розділ конституції УССРСР підкреслює особливо, що всі ці призначені з Москви прокуратори в Совітській Україні "здійснюють свої функції незалежно від будь яких місцевих органів, підлягаючи тільки прокураторові ССРСР." А згідно арт. I6 (розділ II-й) обов'язують УССРСР всі закони ССРСР! Що це означає? Окремий (I3) артикул (розд. II-го) конституції УССРСР "зрікається в користь ССРСР права вирішувати на терені Совітської України передовсім такі справи: 1) міжнародних зносин, 2) військового поготівля й виводання війни, 3) створення нових республік, 4) нагляду над виконанням конституції, 5) змін кордонів між совітськими республіками, 6) створення нових країв, областей та автономних республік, 7) військових, 8) зовнішньо-торговельних, 9) внутрішньо-поліційних, 10) народньо-господарських, 11) бюджетових, 12) фінансово-банкових, промислових, сільсько-господарських і торговельних взагалі, 13) справ транспорту й зв'язку, 14) грошової та кредитової господарки, 15) асекурації, 16) користування землею, водами, лісами й нетрами, 17) встановлювання основних засад в галузі освіти й охорони здоров'я, 18) народньо-господарської статистики, 19) законодавства про працю, 20) судівництва й законодавства кримінального та цивільного, 21) державного громадянства (ССРСР, а не УССРСР!) і прав чужинців у Совітській Україні та 22) справ амнестовання злочинців". Ці, зазначені галузі і справи совітсько-українського життя, вичерпують властиво всі головні потреби країни і народу. Отже ми бачимо, що всі без винятку совітсько-українські справи, які можуть мати якебудь значіння для державно-територіяльного, господарського, військового, ідеологічно-культурного й світовореволюційного інтересу червоної Москви, вирішуються, як це отверто проголошує й сама конституція, в Москві. Сама ж конституція УССРСР є, як це в ній підкреслене, лише локально-"українськом" відбитком єдино-обов'язкової конституції ССРСР.

Лише в деяких справах і лише в межах районної адміністрації можуть совітсько-українські функціонери виявляти якусь куцу (комуністичну) самодіяльність. Тотальність совітської держави - ССРСР підкреслена рішучо й в самій її конституції. Напр. всі без винятку матеріальні і культурні багатства Совітської України є власністю не УССРСР, лише - ССРСР, отже червоної Москви. Совітська Конституція стверджує в цьому відношенні лише ту дійсність, яку запровадила в совітській Україні московсько-большевицька влада вже рніше. В новій конституції підкреслена монополія єдиної комуністичної партії на неподільну владу в ССРСР. Ця партійна диктатура має - за конституцією - спиратися на "робітництво та інші кляси"... Отже, як бачимо, про селянство вже мови нема. Червона московська диктатура переконалася вже, що українське селянство (а про нього звичайно згадують в ССРСР в першу чергу!) носієм большевизму не стало й стати не може. Пропагандивні обіцянки економічно-соціяльних вигод для тих підсовітських громадян, які слухняно корити - муться московсько-большевицькій диктатурі, мають ослабквати зростаючі проти-большевицькі настрої й серед самого промислового робітництва. Тому замінене вже в конституції напр. колишнє слово "пролетаріят" - словом "трудящі". Подібно як і пропагандивні заперення (не в дійсності, лише на конституційному папері!) щодо нової виборчої системи, мають такі фрази викликати (передовсім поза ССРСР) вражіння, немовби ССРСР вступав на шлях якоїсь демократизації, прагнув мирної праці й впорядкування своїх внутрішніх відносин та відходив від світово-революційних і грабіжницьких методів на шлях суспільних реформ.

Конституція УССР показує, що совітська Україна є лише безправною і колоніально-визискуваною провінцією всебічно централізованої та імперіалістичної потуги - ССРСР. Дійсність в УССР каже нам у цьому відношенні ще більше. Київські "Вісті" (ч. 274 з 28. XI. 1936.) означили були совітсько-українське поняття "прекрасної батьківщини", як - "неосяжний Радянський Союз ... від Архангелська до Батумі і від Менська до Владивостока". Відповідно до такого наставлення розпочала Москва в 1937 році особливо плекати в Совітській Україні такі поняття, як напр. "Південний Край", "Південь", "південно-совітський" ... - поняття, що мають заміняти означення "України", або "український". В цій площині спостерігаємо маркантні вияви сучасного большевицького "росіянізму", як месіаністичної світово-революційної та територіально-державницької ідеології. Цей новітній "росіянізм" червоної імперії має, як кожна великодержавно-російська ідеологія, проти-європейське наставлення. Большевизацію не-московських народів переводила Москва на терені колишньої імперії шляхом примітивізації життєвого і культурного рівня цих народів. Соціально-зрізничкована верства московсько-жидівських зайд на українській землі перебрала під большевицьким пануванням провідну роль щодо оформлювання українсько-совітського життя: мови, культури, духових інтересів, господарської чинності й т. д. Схема цього розвитку така: шляхом примітивізації - до большевизації, а відтак вже й до всебічної русифікації.

Найтяжчих ворогів добачає для себе большевицький росіянізм у кожному сепаратистичному русі та в кожному виявові націоналізму на терені ССРСР. "Націоналістичний сепаратизм" - це та примара, яку безнастанно відкриває і винаходить по різних усюдах Совітської України большевицька преса, що друкується на українській мові.

УКРАЇНІКА В НІМЕЦЬКИХ ВИДАННЯХ.

(ВУНІ) Останні три місяці знову показали, що зацікавлення українськими темами в німецьких виданнях не зменшується, а навпаки часом навіть зростає. Щодо самої тематики німецьких статей та більших праць про Україну, то в сучасній добі звичайно переважають питання: історичні, геополітичні, національно-побутові та господарські. Цілковито непомітне в сучасній німецькій пресі зацікавлення українським мистецтвом і особливо українським красним письменством. Над питаннями підсовітсько-української літератури не зупинялася основніше, поскільки ми знаємо, німецька преса в останніх двох-трьох роках ще ніколи. Таксамо непомітне зацікавлення німецької преси справами фізичного виховання українського народу в минувшині і сьогодні. В деяких німецьких фізично-виховних (напр. руханкових) журналалах бували згадки напр. і про руханкову чинність чеських колоністів на Волині, проте не було навіть згадок про фізично-виховну й культурну діяльність великих західньо-українських руханкових і спортових товариств. Ці наші принагідні завваги відносяться до самих лише українців, які повинні подбати, аби німецькі видання почали цікавитися й недоступними для них (або замало цікавими?) ділянками національно-українського життя.

В щоденній німецькій пресі була надрукована за останні три місяці велика низка різноманітних згадок про підсовітську Україну та про жахливі відносини, серед яких примушені жити українці під московсько-жидівським большевицьким пануванням. Особливе журналістичне поготівля виявляли в цьому відношенні передусім "Д е р А н т р і ѿ" (щоденник "Німецького Фронту Праці" з одноразовим накладом понад 100.000 прим.) і "Ф е л ь к і ш е р Б е о б а х т е р" (центральный орган національно-соціалістичного руху з одноразовим загальним накладом понад 470.000 прим.).

Щодо українки в німецьких журналах, то в останній добі найбільшу увагу звернула на себе довша стаття Тіля А й к е про "Трагедію України" (на окладинці часопису названа ця стаття - "Богатство й нужда України") в 4-му числі мінхенського двотижневика "В і л л е у н д М а х т". Цей журнал є провідним органом національно-соціалістичної молоді і виходить в одноразовій кількості 14.000 прим. Видає його Бальдур фон Шірах, державний провідник німецької молоді. Стаття Т.Айке знайшла відгомін в українській пресі. Автор "Трагедії України" зупинився найбільше над історичними, расовими й господарськими проблемами України. Окрема діаграма та мапа розселення українців на Сході Європи збільшили ясність дуже цікавої статті.

Берлінський тижневик "Д е р А к т і в і с т" (одноразов. наклад II.500 прим.) передрукував у ч.10 зі зміненням заголовком ("Стан в Світській Україні. Приклад світсько-російської "національної політики") статтю д-ра М.Маскевича, яка була первісно поміщена в 30-му числі видання Укр. Наук. Інституту в Берліні: в "Україніше Культурберіхте".

"Н а ц і о н а л ь с о ц і а л і с т і ш е М о н а т с г е ф ф т е", видавані Альфредом Розенбергом, надрукували (в ч.85 з квітня цр., стор. 340-44) статтю Б е р м о с а "З приводу большевицького перепису населення 6.січня 1937", в якій подає критичні зауваги до большевицьких переписних шахрайств, зокрема по відношенню до Українців.

Особливу увагу звертає на себе стаття "Від селянина до пролетаря" (причинок про знищення селянства в совітському Союзі), що з'явилася в квітневому числі (10-му) місячника "О д а л ь" (ст.812-822). Цей часопис видає в "державному місті селянства" - Гослярі Вальтер Д а р р е, державний провідник німецького селянства і міністр хліборобства, в одноразовій кількості 4.800 прим. В цьому журналі відповідають за висловлені в статтях думки самі автори, а не видавець, або головна редакція. Це торкається також і згаданої нами статті "Від селянина до пролетаря", в якій автор (Ніколай Р у п е р т) зупинився дуже прихильно зокрема й над українським селянством в колишній Росії та ССРСР. Розповідаючи, що українці складають в ССРСР лише 21 % усього населення совітської держави, підкреслив Н.Руперт культурну й господарську вищість українців над росіянами та активістичне успосіблення українців супроти фаталістичного наставлення й покори в характері росіян. Українець є, мовляв, більше працьовитий, свідомий своєї мети та думачий наперед - ніж москаль, що воліє поклатись на свою долю. Ці риси передумовлені расово. Серед українців рішають значні динарські домішки крові (з Балкану), а серед москалів - монгольські (з північного Сходу). Українське селянство маркантно відрізняється від одностайно-сірої селянської маси Московщини ("властивої Росії"). Колективна господарка ("мір") московського селянина в Росії приводила його з року на рік до зубожіння. Створюючи аграрну реформу Століпіна (з 1906 р.), збільшує автор несправно ролу "мір"-системи (колективного господарювання на віллі з боку цілої громади-села) в Україні. Не згадав Н.Руперт також про білорусів і білоруське селянство, дарма, що зпоміж не-російських народів в ССРСР назвав після українців передусім німців, кавказців, жадів і монголів. Але зовсім вже помилково покликається шановний автор на "українські хроніки", в яких, мовляв, розповідається про селянські повстання під проводом... Стенькі Разіна або Пугачова... Слідби було, аби автор познайомився з історичною українською гайдамаччиною, що дало б йому далеко цікавішу притоку запізнатися з українськими селянськими рухами в історичній минувшині. Варто при цій нагоді згадати, що українська історична гайдамаччина взагалі мало цікавила дотепер німецьких авторів, що подібно як і глибоко і виразно просякнена національно-соціалістичним наставленням творчість Тараса Шевченка не знайшла собі дотепер ще властивого відгуку в національ-соціалістичній Німеччині...

Зпоміж окремих німецьких видань на українські теми, що з'явилися в

останній добі, мусимо тут згадати про роман Гайнріха Койтца "Світе тихий..." ("Штіллес Ліхт - Гелібтес Лянд") та про німецьку повість нашої землячки Ганни Куцабської (дівооче імя - Залужна) "Ім Гейгаймцейхен дер Стамане" (Видавництво "Кунге Генерацион"-1937.)

Роман Г.Койтца викликав жваві відгуки, як в західньо-українській пресі, так і м.ин. в німецькій пресі в Австрії та в Швейцарії. Тло роману національно-визвольна боротьба українців у 1917-1920 роках. Під імям головного героя роману Симона Безручка змальована так, як це відбула мистецька уява автора, постать Симона Петлюри. Г.Койтц особливо залюбки пише про Польщу та сідчину Пільсудського. В своїй книзі "Ам Ранде Сйрспас" з 1935 р. (Бресляв, видавництво П.Купфера) подав він "записник з польських подорожей" і згадав про свої зустрічі з українцями та українськими справами. В своїх творах виступає Г.Койтц більше як публіцист, а не як мистець, проте його писання читається легко, а його книжки в сучасній Німеччині знаходять собі значну прихильність з боку читачів.

Перед кількома тижнями зявилася друком (рівнобіжне инше видання заповіджене!) у Вірцбурзі (з друкарні Ріхарда Майра) докторська дисертація (ст. VI + 149 + I мапа) Фолькарта Йона про "Берестя Литовське" ("Брест-Літовск. Фергандлунген унд Фріденсфертреге ім Остен 1917 біс 1918."). Тема і характер цієї книжки вимагають окремого і докладнішого обговорення, для якого ми тут місця не маємо. Публікація ця має в дечому документальний характер. Її вартість збільшена також тією обставиною, що її автор мав безпосередній звязок з деякими українцями, від яких він одержав певну частину матеріялів до праці. Проте вражає вже на перший погляд мало дбайлива транскрипція українських та деяких інших назв та імен. Цю ваду книжки слід приписати обставині, що автор не знає славянських мов і зокрема не знає мови української. Але ще гірше виглядає той факт, що Ф.Йон замовчав у своїй публікації про ті заходи з боку певних осіб, які вможливили йому користатися деякими -інакше недоступними- архівно-дипломатичними матеріялами. Оминаючи це все, слід привітати появу нової публікації, що обговорює Берестейський Мир, і слід такій публікації присвятити з українського боку як найбільшу увагу.

До деяких згаданих і дальших німецьких видань з обсягу україніки "Вісті" ще повернуть.

М.М.

ДО РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОГО СПАДКОВОГО ПРАВА.

(Теодор Гуммель, ІСО Яре Ербофрехт дер дойтшен Кольоністен ін Руссланд. Берлін, 1936. Райхснерштанд Ферлягс-Гез. м. б. Г. 253 ст., 3 мапи).

(ВУНІ) Автор, один з провідників німецьких кольоністів на землях б. Росії, а саме на Закавказзю, подає дуже точні зіставлення усіх німецьких осель, зазначаючи рік заложення, число мешканців, розміри земельного володіння, адміністративні і почтові відносини, віроісповідання і кількість церков, кількість шкіл, учеників і вчителів, кооператив, лікарень ітд. Богато ілюстрована книжка дає причинки до історії заселення і побуту німецьких кольоній, головню в трьох основних групах з окремим кольонізаційним законодавством (отже Надволжжя, Чорноморя, Закавказзя, але не Сибір).

Саме розгляд особливих законів для німецьких кольоністів становить головну частину книжки. Провідна її думка та, що кольонізаційні закони з р. 1765, 1804, 1817 і далі (видання з р. 1875) висловлюють не російські, тільки старогерманські правні погляди на хліборобство, земельну посілість і

спадковістю. А що старогерманські первні відживають у новім аграрнім законодавстві Третьої Німеччини (Райхсербофгезетц з 29.9.1933.), то розгляд успішного розвитку німецьких кольоній у б. Росії на протязі 120 літ має разом дати доказ, що таке аграрне, зокрема спадкове законодавство саме є найвідповіднішим. Зіставлення найважніших постанов обох законодавств справді виявляє далекудучі рівнобіжності в поняттю господарства (життєздатність і неподільність "ербофу" і господарства кольоніста, господаря ("Бауер" і кольоніст - оба мусять мати фахові і моральні кваліфікації), спадкового права ("Анербе" чи наймолодший син дідичить неподільно ціле господарство) і власницьких обмежень (заборона продажі і обтяження позикою; виїмково тільки з відповідним дозволом влади).

В б. Росії той лад мав ще дальше завдання, а саме зберегти німецькість осель. Автор підкреслює добробут, до якого завдяки тому дійшли з тяжких початків, і протиставляє біду і малоземелля тих надволжанських кольоній, які перейшли до передільної общини російського типу (в кольоніях на німецькім кольонізаційнім праві власником землі вважалась громада, але вона передавала - на згаданих умовах і з дотичними власницькими обмеженнями - своїм членам землю в спадкове користання, так що кожний господарював індивідуально; така Антайльгемайншафт ні річево, ні своїм духом нічого не має спільного з типічно російською общиною, з її періодичними переросподілами землі; Німці кажуть Умтайлктгсгемайнде або просто "мір". Хибне уотожнювання цих двох типів завдало щодо системи українського землеволідіння привід до непорозумінь). В припусуванні всіх успіхів німецьких кольоній якраз тільки германському законодавству, а їхню господарську біду знесенню тих правних особливостей за большевиків, автор надто однобічний.

Провідною думкою автора пояснюється те, що аж 40 % книжки припадає на дослівне наведення законів, а побут виходить трохи куцо. Здається ні разу автор не вживає назви "Україна", "Український", хоч розділ про кольонії в "Чорноморю" зачинає від Хортиці й розтягає їх від Бесарабії аж по Дон. Та ми до такого промовчування успіли вже призвичаїтись. Зрештою книжка щодо Сходу Європи зовсім не має політичного характеру, а взагалі не науковий тільки науково-популярний. Зовнішній вигляд книжки - зразковий.

Димінський.

(ВУНІ) НОВА ПУБЛІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ. Редакція Українських "Культурберіхтів" приступила до видавання окремої гектографованої серії довших інформативних статей, викладів і актуальних матеріалів, що своїм обємом або характером не надаються до друкованих серій "Україніше Kulturberіchte" й "Байтреге цур Українекунде". Як перший зшиток нової серії появился доклад д-ра М. Масюкевича, що відбувся 13. XI. 1936 в Українському Науковому Інституті в Берліні п. з. "Червоний імперіялізм і Україна" (Der rote імперіалізмус унд ді Україне), Берлін 1936, стор. 16, 4. -

Druck und Verlag: Gesellschaft der Freunde des Ukrainischen Wissenschaftlichen Instituts in Berlin e. V., Berlin C2, Breitestr. 36.
Verantwortlich für die Schriftleitung: Prof. Dr. Zeno Kuziela, (Ukr. Wiss. Institut), Berlin C2, Breitestr. 36, Tel.: 51 Berolina 1214.
Berlin, den 25. Mai 1937.

